

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

סדר פרטי בניית התבה (בראשית ו', י"ד - ט"ז)

בפרשת 'נח' הקב"ה מצווה את נח לעשות תיבה, והוא מוסר פרטים שונים בבניית התבה : מממה היא עשויה, מידותיה, צורתה, מספר הקומות, ועשיית צוהר ופתח : (יד) עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה, וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר. (טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ, שְׁלֹשׁ מְאוֹת אַמָּה אַרְבֵּי הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רֹחְבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ. (טז) צַהֵר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֵל אַמָּה תִּכְלְלֶנָּה מִלְמַעְלָה וּפְתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תִּשָּׂם, תַּחְתִּיִּם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה.

בהוראה לבניית התבה מופיעים שמונה פרטים ולפי הסדר הבא : א. עשיית התבה וממה היא עשויה - עצי גופר. ב. עשיית מדורים - קנים תעשה את בתיבה. ג. איטום התבה - מבפנים ומבחוץ בכופר. ד. מידותיה. ה. עשיית צוהר. ו. צורת הגג - ואל אמה תכלנה מלמעלה. ז. עשיית הפתח בצדה. ח. מספר הקומות.

שאלה לדיון - מה משמעות הסדר הזה? אם המטרה היא רק לתת הנחיות לגבי סדר הבנייה, הרי שהיינו מצפים, שבתחילה יתייחסו ההוראות לגבי השלד של התבה, ולאחר מכן לגבי החלוקה הפנימית שלה, ורק לבסוף פרטים נוספים, ולפי הסדר הבא :

פרטי השלד : פרט א' של בניית התבה מעצי גופר. לאחר מכן יבא פרט ד' לגבי מידותיה. ואח"כ פרט ו' לגבי צורת הגג. **חלוקה פנימית :** לאחר פרטי השלד, היינו מצפים לשמוע על החלוקה הפנימית הכוללת את פרט ח' לגבי מספר הקומות ואת פרט ב' לגבי חלוקת התבה למדורים. **פרטים נוספים :** לאחר החלוקה הפנימית היה מקום להביא את הפרטים הנוספים, כגון : פרט ג' לגבי איטום התבה, פרט ז' לגבי עשיית הפתח בצדה, ופרט ה' לגבי עשיית הצוהר. ואנו צריכים להבין, מדוע הסדר בתורה שונה ממה שהיינו מצפים.

ואולי, יש להסיק מכאן שסדר הדברים, הוא לא רק לפי סדר בניית התבה, ואין מטרת התורה רק ללמדנו כיצד בונים ספינות, אלא משולבים בו המטרות הרוחניות, שיביאו את האנושות שלאחר המבול למצב מתוקן. ובנוסף יש לומר, שכאשר התורה מביאה סדר פעולות, היא לא מביאה לפי סדר העשייה אלא לפי החשיבות, והעושה צריך להבין לבד את סדר העשייה. כמו בפרשת 'עקב' (דברים י', א') נאמר : "בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה, ועשית לך ארון עץ", מקודם לפסול לוחות ואח"כ לעשות ארון, אך משה עשה בסדר הפוך, וכמו שמובא ברש"י : "ואמר לי פסל לך ואחר כך ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבוא והלוחות בידי היכן אתם (תנחומא י'). **ויש לשאול,** אז מדוע ה' לא אמר לו בסדר הזה: **ונראה לומר,** שה' אמר לפי סדר החשיבות, קודם לוחות ורק אח"כ ארון עץ, אך משה היה צריך להפעיל את שכלו, ולפעול לפי הסדר המתוקן, שלא יהיה מצב שאין היכן להניח את הלוחות בזמן שיהיה עסוק בבניית הארון.

פרט ב' - "קנים תעשה את התבה" - את הביטוי - 'קנים' מתרגם 'אונקלוס' - 'מדורין', וכן אומר רש"י : "מדורים מדורים לכל בהמה וחיה". וכאן עולה התמיהה הראשונה - מדוע עניין חלוקת התבה למדורים מופיע כפרט ב' מיד לאחר עצם עשיית התבה, בזמן שהיה צריך להביא פרט זה רק לאחר סיום תיאור בניית התבה כולה.

ונראה לומר, שמטרת בניית התבה וכל מה שכלול בה, בא לתקן את המעוות שהביא את המבול. והתורה מביאה שתי בעיות עיקריות : **ותשחת הארץ לפני האלקים,** ותמלא הארץ חמס" (וי', י"א), והדבר הראשון הוא - **ותשחת הארץ** ומסביר רש"י בפירושו הראשון שהכוונה לגילוי עריות : "ותשחת - לשון ערוה וע"א (סנהדרין נז) (ס"א ערוה כי השחית כל בשר את דרכו וע"א) כמו (דברים ז) פן תשחיתו". וכן על פסוק י"ב : "וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" אומר רש"י : "אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינו מינו".

תיקון עוון ההשחיה - ובכדי לתקן זאת, יש להשכיח כל זוג במדור נפרד, בכדי שלא יהיה ערוב ביניהם, ולכן מיד לאחר עצם בניית התבה, מורה הקב"ה לעשות בתיבה מדורים נפרדים לכל זוג בעלי חיים.

'קנים' - כידוע הביטוי - 'קן' מתייחס לקן צפור, כמובא בפסוק : "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים" (דברים כ"ב, ו'). וא"כ, נשאלת השאלה, מדוע התורה השתמשה דווקא בביטוי - 'קנים' המיוחס לצפרים ולא בביטוי 'מדורים' או 'תאים' שבו משתמשים המפרשים. וניתנו לכך מספר הסברים :

א. **התיבה מטרתה כמו קן - ב'מדרש רבה'** (בראשית ל"א, ט') מסביר : "א"ר יצחק מה הקן הזה מטהר את המצורע אף תיבתך מטרתך".

ב. **בקיני עופות נוהגים לעשות מדורים נפרדים - רד"ק'** מסביר שהתורה השתמשה דווקא בביטוי - 'קנים', כי לעופות נוהגים האנשים לעשות מדורים נפרדים : "קנים, מדורים חלוקים כמו קני העופות, וכן עושים בני אדם ליונים קנים רבים חלוקים, וכן צוה האל לנח שיעשה הרבה מדורים שידור כל מין ומין בפני עצמו".

ג. **ר' יהונתן אייבשיץ'** בספרו **תפארת יהונתן'** מסביר, שהתורה השתמשה בביטוי 'קן' מלשון 'קן צפור', כי עניין התבה היה דומה לקן צפור. שבעלי החיים שנלקחו לתיבה היו הבנים אפרוחים קטנים, וגם לא עברו עבירה מרוב קטנותם, ושהו שם י"ב חודש, ואח"כ כשיצאו מן התיבה יתרבו על פני האדמה. ובגלל שח קיים בזה מצוות שילוח הקן זכה להינצל.

ד. **תיקון ההשחיה - ונראה לומר,** שאחת המטרות העיקריות של התיבה ייתה, לתקן את ההשחיה של כל בשר, ולכן ה' ציווה לעשות מדורים נפרדים לכל בעלי החיים שלא יתערבבו זה בזה. והדבר בא לידי ביטוי ברור יותר בדברי **אבן עזרא'** : "קנים - להיות כל חיה ועוף ובהמה איש ואשתו שהם זכר ונקבה לבדו", שכל זוג יהיה לבדו. ולכן, מובא דווקא בביטוי - 'קנים' כי ידוע שליונים מייחסים נאמנות בין בני הזוג.

ואכן, המטרה הושגה וכפי שמובא בפסוק : "כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ, למשפחותיהם יצאו מן התבה" (ח', י"ט), ואומר שם רש"י : "למשפחותיהם. קבלו עליהם על מנת לידבק במינו".

תיקון עוון החמס - העוון השני היה עניין החמס, וזה היה העוון שהכריע את גורלם, וכפי שנאמר : "וויאמר אלקים לנח קח כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ" (וי', י"ג), ואומר רש"י : "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

ונראה לומר, שהכנסת כל זוג למדור בפני עצמו, פותרת גם את העוון הזה, כי כל זוג מקבל את מזונו בתוך מדורו, ואין אפשרות לבעל חיים אחר לקחת מהם.

ואכן, נח היה מודע לכך שעוון זה בא על תיקונו, לאחר שהיונה חזרה אליו עם עלה זית טרף בפייה, ודרשו חז"ל שהיא באה לומר לנח, יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה, ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם. ואז: "וידע נח כי קלו המים מעל הארץ". כלומר, קיבלו על עצמם לא לקחת מזון מאדם אלא רק מהקב"ה.

פרט ג': "וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר". פרט זה היה צריך להופיע רק לבסוף לאחר סיום בניית התיבה. ואולי, יש לומר, שגם פרט זה בא ללמדנו, שבכדי לא להיות חשוף להשפעה שלילית מבחוץ, צריך האדם לסגור את עצמו לפעמים במקום סגור. ולפעמים גם זה לא מספיק אלא צריך להוסיף הגנה על הגנה מבית ומחוץ, בכדי שהשפעת הסיביבה לא תחדור אל תוך הבית.

פרט ד': מידות התיבה. גם מידות התיבה באות לרמז על חטאי דור המבול ובמה צריך לתקן את מעשיהם. **חתי סופר'** מסביר על דרך הסוד, שדור המבול עברו על איסור עריות, וזוהו פגמו בשם - י"ה שרומז על הקשר בין איש לאשה. וכן חטאו בגזל וחמס שנובע מכעס ומחלוקת, ועל זה רומז השם - 'ק"ן' שהוא בגימטריה - 'כעס'. ובעונש נאמר שט"ו אמות גברו המים והם כנגד שם י"ה' שפגמו בעריות. ו - 150 ימים היו המים עד שחסרו, כנגד השם - 'ק"ן' שגם הוא בגימטריה - 150, ומרמז על החמס שנובע מ'כעס' שגם הוא - 150. וגם המידות של התיבה קשורות לרמז הזה כי ארכה היה - 300 אמה ורוחבה - 50 אמה וביחד שטח של - 15,000 אמות מרובעות, שהם כפולות של - 15 ושל - 150, שרומזים גם על שם - י"ה' וגם על שם - 'ק"ן', ולכן התורה השתמשה בביטוי - 'קנים'.

ובעל **פלי יקר'** גם מביא רעיון זה ומוסיף שחזקיהו נענש על כך שלא עסק בפריה ורביה, ופגם בשם - י"ה', ולכן כאשר חזר בו הוסיפו לו דווקא - 15 שנים.

פרט ה': "צהר תעשה לתבה". ומביא **רש"י'**: "י"א חלון, וי"א אבן טובה המאירה להם (ב"ר)". וכן מסביר בעל תרגום **יונתן'** שהכוונה לאבן טובה, וה' אמר לו אף מנין להביא אותה: "איזל לפישון וסב מתמן יוהרא (=אבן טובה) ותשוניה בתיבותא לאנהרא לכוון". ומסביר בעל **שפתי חכמים'** ש'צהר' הוא מלשון - 'צהרים' שהוא דבר המאיר. ונראה לומר, שיש מקום לשני הפירושים:

חלון - בעל **שפתי חכמים'** אומר, שאלו שאומרים 'חלון' מסתמכים על הפסוק: "ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה". ונראה להוסיף, שנאמר - 'צהר תעשה', וחלון צריך לעשות, אך **אבן טובה** לא עושים אלא שמים או תולים. ועוד, שאם הכוונה לאבן טובה, אז כיצד היא תאיר, הרי בדרך כלל היא מאירה אם יש קרן אור שפוגעת בה, אך אם בתוך התיבה היתה עלטה, אז איך תאיר האבן, אלא אי"כ ע"י מעשה נסים.

אבן טובה - נראה לומר, שאם הכוונה לחלון, אז מדוע לא נאמר - 'חלון תעשה לתבה' כמו שנאמר לבסוף שנה פתח את חלון התבה, ומכאן שזה לא היה חלון. ועוד, שאמנם נאמר שנה פתח את חלון התיבה, ומשמע שהיה חלון, אך כל הזמן היה סגור, ומאיה חומר היה עשוי שנכנס אור דרכו לתוך התיבה. ואם היה מעץ, הרי שהיה אטום, ולא נכנס דרכו אור. ואם היה מחומר שנכנס דרכו אור מבחוץ, אז איך ראו בלילה? ובכלל הרי כל זמן המבול לא היה הבדל בין יום ללילה כמו שנאמר: "ויום ולילה לא ישבתו" (ח', כ"ב), ואומר שם **רש"י'**: "מכלל ששבתו כל ימות המבול של שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה (ב"ר פכ"ה ול"ד)" וא"כ למה בכלל היה צריך חלון? ואולי רק בשביל שיוכל לפתוח אח"כ ולשלוח את העורב. וא"כ צריך לומר שהצוהר היתה אבן טובה, והיה גם חלון לצורך הנ"ל, וגם אבן טובה להאיר בצורה נסית.

פרט ו': "ואל אמה תכלנה מלמעלה". שאלנו, למה פרט זה מופיע בין עשיית הצוהר לעניין הפתח, הרי הוא קשור לעשיית התיבה? ושאלה זו עולה, בעקבות פירוש רש"י שהוראה זו מתייחסת לצורת הגג של התיבה. אך מהפסוק: "צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה" משמע בפשטות, שהפסקה - 'ואל אמה תכלנה מלמעלה' מתייחסת לצוהר המובא לפניו, ועל פי זה השאלה נופלת. ואכן, כך מפרש **ריב"א'**, שפסקה זו מוסבת על הצוהר, ומשמעות הציווי, שאת הצוהר יש לתלות בדופן התיבה במרחק של אמה מראש התיבה, ורוחב הגג למעלה לא היה אמה אלא רק ברוחב אצבע, ומקשה על **רש"י'**, שאם רוחב הגג היה אמה אז שוב המים היו נשארים על גביו, ולאט לאט מחללים לתוך התיבה.

פרט ז': "ויפתח התבה בצדה תשים". מסביר **ספורנו'** שהתורה באה להדגיש שאין לשים את הפתח בצד האורך של התיבה אלא בצד רחבה. שהרי צורת התיבה היתה כצורת תיבה שיש לה אורך ורוחב, ולא כמו ספינות שמחודדות בחרטום ובריכתיים, וממילא אפשר לשים את הפתח לאורך התיבה וגם לרחבה, והתורה אומרת שיש לשים את הפתח לרוחב התיבה. ומוכיח זאת מלשון התורה - 'בצדה תשים', והרוחב נקרא - 'צד', ואילו האורך נקרא - 'צלע'. ועדיין יש להבין, למה חשוב שהפתח יהיה דווקא בצד הרחב של התיבה.

וב'מדרש רבה' (בראשית ל"א, י"א) אומר שהתורה באה ללמדנו דרך ארץ, שכאשר אדם עושה חדר, שישים את הפתח בצד הכותל, כי אם ישים באמצע הכותל הוא מקלקל את השימוש בחדר.

ואולי, האורך של התיבה הוא שלש מאות אמה, וכמות המים שלוחצות על דפנות התיבה הוא גדול יותר, ועלולים לפרוץ את הפתח, ולכן ה' אומר לו לשים את הפתח ברוחב התיבה שהיא רחבה רק חמישים אמה, ולכן המים קטן יותר על הדופן הזו.

ורש"י' אומר: "בצדה תשים - שלא יפלו הגשמים בה". כלומר, היינו חושבים שיש לשים את הפתח למעלה, אך בכדי שלא יחדרו דרכה מים לתיבה יש לשים אותה מהצד. ומסביר בעל **שפתי חכמים'** שפתחי הספינות הם למעלה, ולכן ה' מצווה אותו לשים את הפתח בצד. ויש לשאול, היכן היה החלון? וכנראה גם הוא היה בצד של התיבה, אך מתחת למקום שבו הדופן התחילה להיות משופעת כלפי הגג, שרוחבו למעלה היה אמה אחת. כי אם היה בחלק המשופע אז גם דרכו היו יכולים להיכנס מים לתיבה. ומדוע לא נאמר היכן היה צריך לעשות את החלון? או שנאמר שהציווי 'בצדה תשים' מוסב לא רק על הפתח אלא גם על החלון.

פרט ח': "תחתים שנים ושלשים תעשה". שאלנו, מדוע פרט זה שקשור למבנה התיבה מופיע לבסוף לאחר הצוהר והפתח? ויש דעות שונות למה שמשו שלושת הקומות הללו, ולפי רש"י, התחתים לזבל, האמצעיים לבעלי החיים, והעליונים לאדם. ונראה לומר, שהתורה באה ללמדנו, שגם לאחר שהאדם ספון בביתו, ולא חשוף לכל ההשפעות הסוערות שמבחוץ, אין זה אומר שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה. אלא, צריך להתחיל בעבודה עצמית, ולהשתדל להעלות את קומתו בדרגות הקדושה. כי אם לא יתעלה כלל, יישאר בדרגה הנמוכה של הזבל. ואם יתעלה יגיע לדרגה גבוהה יותר של בעלי חיים, אך המטרה העליונה שלו היא להגיע לקומה השלישית למדרגת אדם.

המצב במדינה - בגלל המצב אנו לומדים כל השבוע דרך הזום. אנו מקדישים את כל השיעורים לע"נ הנרצחים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ לומדי הכולל: ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

השיעורים מתקיימים בבית הכנסת הניכי היציבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדל פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net